

Meer en andere noten spelen dan er staan en rijk met niet genoteerde versieringen 'strooien'. Maakt dat het oeuvre van Georg Böhm nog interessanter dan het al was?

De Groningse organist Stef Tuinstra besteedde vorig jaar in Kerk en Muziek vijf artikelen aan Georg Böhm (1661-1733). Ter ere van diens 350ste geboortedag wilde hij hem uit de schaduw halen van Buxtehude en Bach. Hij noemt hen 'de grote drie B's' van de barokke Duitse orgelcultuur. Tuinstra maakte een zoektocht naar een nog nauwelijks onderzochte noch beoefende uitvoeringspraktijk van het orgeloeuvre van Böhm. Het theoretisch resultaat van dat speurwerk is voor een deel voer voor musicologen. Waar het de luisteraar vooral om gaat is het klinkend resultaat. Welnu, dat mag er zijn! Het is samengevat in een door Okke Dijkhuizen geproduceerde en zeer fraai uitgegeven 3 cd-box met uitvoerig tekstboekje in vier talen waarin alle Böhmwerken worden toegelicht en aangevuld met de gekozen registraties op de orgels in Hamburg (St. Jacobikirche, Schnitger, 1693, reconstructie Jürgen Ahrend, 1993), de Mariakerk te Zandweer (Hinsz, 1731) en een Zell-klavecimbel uit 1728 (Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg). Alleen dat tekstboekje verdient al een tien!

Dan het klinkend resultaat. Het is buitengewoon knap hoe Tuinstra basso continuo partijen op het pedaal speelt en de cantus firmus in verschillende stemliggingen toepast waar noch het een noch het ander in de overgeleverde notentekst staat. Het moet veeleisend en een uitdaging van de hoogste orde zijn geweest om dit voor elkaar te boksen. Daarvan zegt hij zelf dat deze excursie de creativiteit en fantasie stimuleert en het beste in je boven haalt als musicus en interpreet. Dat zij zo. Ook de 'ouderwetse' bijna-middentoonstemming van de schitterende Hamburgse Schnitger voegt een wezenlijk element toe aan hoe het oeuvre van Böhm hier tot klinken komt. Wat een orgel, wat een klankexpressie! Niet alleen in de vrije werken maar ook in de koraalbewerkingen (partita's). Luister eens naar de twaalf partita's (de liedtekst kent er slechts 8) van "Freu dich sehr, o meine Seele". Het inleidend koraal op deze diepe 16-voetsbasis heb ik nog nooit zo gehoord. Hier klinkt de "Not und Qual aus diesem Jammertal, aus Trübsal und aus groszen Leid". Wat een rust gaat hiervan uit. Maar ook de "Freud und Herrlichkeit" dat doet 'jubileren und triumphieren' in nummer 11. Wat een plenum! Betoverend mooi is ook het bekende en veel gespeelde "Vater unser". Zo zou ik nog veel meer kunnen noemen dat mij ontroerd heeft.

Wie deze box links laat liggen, zal veel missen!

Aad Alblas | Kerk en Muziek, januari/februarinummer 2012

Het is een goed initiatief geweest van Okke Dijkhuizen om de complete orgelwerken van Georg Böhm uit te brengen op cd. Op zijn label DOCUMENT is dit zijn tweede grote project. Nu ben ik het lang niet altijd eens met zijn mening voor wat betreft de uitvoering van barokmuziek maar laat ik meteen zeggen dat dit een project is wat er mag zijn! En niet alleen op muzikaal terrein...

Laat ik maar meteen met de deur in huis vallen; zelden zag ik een productie zo fraai van uitvoering als deze. Een woord van dank aan graphic designer Martijn Kunstman is hier wel op z'n plaats. Wat we in handen houden is een prachtig ruim 200 pagina's tellend boekwerk met zeer lezenswaardige teksten inclusief prachtige foto's en uitgebreide beschrijvingen van de bespeelde instrumenten. En natuurlijk zijn de registraties bij zo'n productie tot in detail vermeld. Laat ik hier ook eens zeggen dat er naast mensen als Aad van der Waal (Krimpen a/d IJssel) heus meer mensen zijn die voortreffelijk kunnen opnemen. Want dat bewijst deze productie ook. Zonder ook maar één noot gehoord te hebben ben je als liefhebber al verkocht. Dat geeft hoop voor producer Okke Dijkhuizen.

Naast het oog gaat het natuurlijk vooral om de muziek. Ook daar scoort deze uitgave. Stef Tuinstra blijkt een muzikaal persoon. Hij speelt enerzijds zorgvuldig en heeft oog voor detail. Anderzijds verliest hij de grote muzikale lijn niet uit het oog. Zijn spel is aanstekelijk en er wordt met een gezonde dosis muzikaliteit gemusiceerd. Opvallend is daarbij het orgelgebruik. De Schnitgerreus in Hamburg daagt de speler natuurlijk uit. Met zo'n keur aan prachtige registers kan de organist alle klanknuances aan bod laten komen. En dat doet Stef Tuinstra dan ook. Hij laat met overtuiging horen dat deze muziek hem raakt. Verpletterende plena in de grote Preludia worden afgewisseld met eigenwijze combinaties in de verschillende partita's. De diverse tongwerken worden fraai geëtaleerd

in de koraalvoorspelen evenals de prachtige Sesquialter van het Rugwerk. Hallucinerend mooi! In de koraalbewerkingen word in de meeste gevallen afgesloten met een koraalzetting. Daar waar ze niet voorhanden waren bediend Tuinstra zich van notaties uit het 'Görlitzer Tabulaterbuch' van Samuel Scheidt. In alle gevallen is dat een passend en geheel in stijl gekozen alternatief. Interessante anekdote is dat Stef Tuinstra in het voorwoord zijn keuze verdedigd voor toegevoegde improvisatorische elementen in de muziek. Volgens Tuinstra sluit dit op natuurlijke wijze aan bij Böhms cantatemuziek waarbij Böhm deze elementen zelf ook toepaste. Wat ons betreft een terechte keus, het voegt niet alleen wat toe maar het laat ook iets zien van Böhms eigen werkwijze. In zo'n stijlgetrouwe uitgave mag dat eigenlijk niet ontbreken. Een toegift is de Suite in D-groot op het Hinsz-orgel van Zandeweer. Op dit recent gerestaureerde en uit de kluiten gewassen dorpsorgel met aangehangen pedaal komt dit werk voortreffelijk tot klinken. Akoestisch zijn het hele andere omstandigheden dan die in Hamburg. Hier klinkt het heel intiem, kamermuzikaal. Van oorsprong is deze suite waarschijnlijk een klavecimbelwerk, maar ik moet zeggen dat het op orgel prima voldoet. De allergrootste winst van deze fraaie productie gaat naar onze mening uit naar klanktechnicus Bert van Dijk van Helix Audio in Vierakker. Wat hij hier heeft weten te realiseren is heel erg fraai! Hij heeft een perfecte balans weten te vinden tussen orgel en ruimte. Mijns inziens wordt er nog steeds te vaak té direct opgenomen. In sommige gevallen kan dat een verantwoorde keuze zijn maar in de meeste gevallen doet het te kort aan het totaalbeeld. De ruimte waar het orgel in staat is wel degelijk een belangrijke factor. Dat mag je gerust laten horen in de opname. Wat ook niet onvermeld mag blijven is het feit dat er van de muziek van Georg Böhm nog geen enkele complete uitgave verkrijgbaar was of het moet de zojuist verschenen uitgave zijn van Friedhelm Flamme op het label CPO. Maar die kan dan weer niet tippen aan de compleetheid, kwaliteit en uitvoering van deze DOCUMENT-uitgave. Nog een feit; Nederlanders klagen al snel over de prijs. Dan treft u het, want deze uitgave die eigenlijk met een minimale verkoopprijs van 45 euro over de toonbank moest gaan, heeft u in handen voor slechts 35 euro! Absoluut een koopje voor zo'n kwalitatief hoogstaande productie. Hollen!

Jan-Willem van Braak | december 2011

SUBLIEM in één woord. Ik heb al veel Böhm in de kast staan, maar Stef overtreft alles. De zeer instructieve tekst in het boekje maakt het genieten compleet. Ook de opname van Bert van Dijk is prachtig. (Zelfs nog beter dan de MDG-opnamen!)

J. Venema | Dronten

Een prachtige en zeer verzorgde uitgave: lay-out, informatie, foto's, gebruikte registraties enz. En dat allemaal in één gebonden boekwerk: Klasse! Dat Stef Tuinstra heel knap kan spelen, wisten we al, maar hoe hij kan schilderen (met kleuren) is een lust voor het oor. Voor mij de mooiste orgel-cd's sinds jaren!

H. Meijering | Kampen

Stef Tuinstra's interpretatie is er een zoals het hoort. Muziek is een taal en als je de taal verstaat, kies je ook de klankkleur die daar bij hoort die de affectie oproept van het gezegde.

J.L. Hoekman | Krimpen a/d IJssel

The result is wonderfull, the Schnitger organ (1693) of St. Jakobi, Hamburg sounds majestic and the Hinsz of Zandeweer (1731) is very special. The Christian Zell-harpsichord (1728) completes the recording. Mr. Böhm thanks for your wonderful legacy!

S.Maarsman | Amsterdam

Wat een prachtige productie.

J.J.Polder | Amersfoort

Stef Tuinstra op en top! Eerst studeren in de historie van de muziek, daarna pas aan de slag achter de klavieren. Waarom hoor je deze benadering niet veel meer en blijven musici in de 'standaardvertolking' (registratie, interpretatie, etc.) hangen? Willen we het orgel ook in de toekomst interessant houden voor jongeren, dan moeten we het ook interessant maken!

H.Pool | Moerkapelle

Een goed initiatief om Bohms werken op te nemen. Na alle Bach-integrales is het zeer terecht dat Bohm ook in de spotlights komt te staan. Een dergelijke productie voegt echt iets toe.

M. de Jong | Kampen

Het geheel ziet er fraai uit, daarnaast een zeer informatie en zeer leerzaam tekstboek. En het belangrijkste: uitzonderlijk fraai en spannend orgelspel (o.a. mooi retorisch gespeeld) en fraaie registraties van Stef Tuinstra.

J.Rollema | Tersoal

Wat een mooi boek!

E.C. Dieleman-van de Ree | Kommerzijl

Wat een schitterende produktie! Ook het booklet ziet er zeer verzorgd uit.

A. de Haan | Drogeham

In alle opzichten een (muziek-)document van de eerste orde, een éénmalige standaard. Kortom genieten geblazen.

B. Gelderman | Zalk

Zowel het boek(je) als de opnames zijn gewoonweg subliem.

P. van Haaften | Nunspeet

Het is een heel mooie uitgave geworden met veel interessante en nuttige info.

I. den Breejen | Delft

Complimenten! Het ziet er allemaal zeer verzorgd uit.

J. Janssen | Veenendaal

De uitgave ziet er prachtig verzorgd uit en de informatie in het tekstboekje is optimaal.

C. Maat | Maassluis

Het is een prachtige uitvoering geworden en de muziek wordt mijns inziens vernieuwend gebracht op de juiste orgels.

J.A. de Lange | Hendrikidoambacht

Alleen al om beet te pakken is de Böhm-box een juweeltje. Nog mooier echter als de schijfjes draaien. Fantastische samenloop van kwaliteit wat betreft de muziek, interpretaties, registraties, instrumenten, opname en verzorging!

G.J. van Dijk | Wageningen

Erg, erg mooi allemaal, de opnames perfect, het spel ook en het tekstboek is een weelde!!! Proficiat. Chapeau!

G. van der Leeuw | Amsterdam

Wat ziet 'Böhm' er prachtig verzorgd uit, het feest begint al bij de verpakking!! Hulde!!!!

C. M. C. de Jong | Vlaardingen

Klasse! Zowel orgel als organist en opname.
H. Veenstra | Dokkum

Wat een prachtige goed gedocumenteerde uitgave. Zeldzaam!
A.J. Moraal | Zwijndrecht

Ik zou me geen mooiere uitvoering kunnen bedenken. Het fantastische orgel, de geweldige registraties en de sublieme vertolking van Stef Tuinstra verdienen alle lof.
H. Dijkgraaf | Rijssen

Wat een genot. Het geheel is tot in de fijnste details perfect verzorgd en afgewerkt. Een luxe uitgave van de hoogste kwaliteit. En waar het om gaat: de opnamen zijn werkelijk schitterend. Kleurrijke registraties, ragfijne articulatie en een onovertroffen muzikale inzicht. Een glimmende parel in de verzameling van de fijnproever. Chapeau!
C. Conradie | Schildwolde

"Prachtige opname. Geweldige akoestiek en de orgelklankkleuren zijn een lust voor het oor. Mooi compleet en informatief boekwerk met illustratie en foto's. Kortom super!"
E. Kamminga | Haren (gr.)

De CD's, opname, lay-out, teksten, de orgels en natuurlijk de organist zijn BUITENGEWOON!
Meer van dit soort integrales!!!!
Bart Jacobs | organist-titularis kathedraal Brussel sinds 2012!

Via deze weg mijn felicitaties met de schitterende Böhmproductie!!
Het is absoluut één van de mooiste opnamen in mijn CD-collectie!
Prachtig die 'orgelorkestraties' en continuotoevoegingen!
Ook de muzikologische onderbouw is indrukwekkend.
Kortom, organist, instrumenten, opname en uitgave zijn echt TOP!!!
B. Wuilmus | Lille (België)

Ik wil u complimenteren met deze sublieme opnames en het zeer complete informatieboekje. Zelden zag ik teksten van koraalbewerkingen bij orgelmuziek Cd's!
Gelukkig ben ik ook met de vermelde registraties. Wat een vondsten van Tuinstra!
P.A. van de Beld | Hoogeveen

Ziet er werkelijk fantastisch uit en klinkt ook heel goed!
H. van de Gouwe | Gouda

Many thank's for the Böhm album
Fantastic work! Congratulations
I'll write for this record on the website esmusica.com in a few time!
Frédéric Muñoz

Wat een waanzinnig mooie (en mooi uitgevoerde) CD. Een topper in alle opzichten en Stef Tuinstra? Buitencategorie!
W. F. H. Pardoën | Ommen

Soms vraag je je af waar een herdenkingsjaar eigenlijk goed voor is, maar Georg Böhm (1661-1733) mocht best eens in het zonnetje worden gezet. Toegegeven: met name zijn orgelwerken worden regelmatig uitgevoerd, maar complete opnamen daarvan zijn er nauwelijks. En compleet mag je deze uitgave wel noemen, of – zoals de naam van het label al zegt: een document. De drie cd's zijn verpakt in een fraai uitgegeven en bijzonder informatief boekwerk, waarin Stef Tuinstra uitgebreid ingaat op Böhm's leven en oeuvre, alle stukken analyseert en bovendien tal van uitvoeringspraktische zaken behandelt. Bij de koraalbewerkingen zijn zelfs alle teksten opgenomen (de basis voor compositie én uitvoering) en uiteraard ontbreken ook de gebruikte registraties niet.

Over Böhm en zijn muziek is niet zo gek veel bekend, maar er zijn zeker interessante aanknopingspunten. Waar komen bijvoorbeeld die Frans elementen in zijn muziek vandaan, en was er echt sprake van een leraar-leerling relatie met de jonge Johann Sebastian Bach? Ook bij de uitvoering blijft er, onder meer vanwege het feit dat er geen enkele autograaf is overgeleverd, ruimte voor speculatie en interpretatie, een kans die Tuinstra met beide handen (en voeten!) aangrijpt. Zo neemt hij aan dat sommige schijnbaar manualiter werken wel degelijk op een groot orgel met pedaal werden uitgevoerd, en voegt hij improvisatorische elementen als basso- continuo spel toe. Ook gaat hij uit van de al door Praetorius genoemde *Imitatio Instrumentorum* : het orgel als afspiegeling van orkest en koor. Als er één orgel is waarop deze theorieën kunnen worden verwezenlijkt, dan is wel het beroemde vier-klaviers Snitger-orgel (1693) in de St.- Jacobikirche van Hamburg. Böhm moet het zeker gekend hebben en het zal later mede als voorbeeld hebben gediend van de verbouwing van zijn eigen orgel in Lüneburg. Dankzij talloze verschillende klankkleuren, waaronder prachtige tongwerken, de beide 32-voets- registers en overdonderende plena, klinkt het resultaat bijzonder overtuigend. Tuinstra weet de praeludia en koraalbewerkingen (in vele vormen en stijlen) bovendien met veel energie en gevoel neer te zetten. Ter vergelijking voert hij ook enkele werken uit op het Hinsz-orgel (1731) in de Mariakerk van Zandweer, en op het Zell-klavecimbel (1728) in het Hamburgse Museum für Kunst und Gewerbe.

Uitgelicht uit al dit moois dat deze voortreffelijke productie te bieden heeft, wat dacht u bijvoorbeeld van de orgelversie van de normaal op klavecimbel gespeelde Chaconne? Wat een feest! Vergeet uw huisgenoten of burens, draai de volumeknop open en geniet!

Wilmer de Jong – Tijdschrift Oude Muziek 1/2012

BACHS mentor. Vorig jaar was het driehonderdvijftig jaar geleden dat de Duitse componist Georg Böhm werd geboren. Böhm – een van de mentoren van de grote Bach – schreef een aantal bundels met interessante orgelmuziek. Op de valreep van het Böhmjaar legde Stef Tuinstra die werken vast op een drietal cd's. En hoe!

Gesteund door bronnenonderzoek laat de Groningse organist zijn fantasie de vrije loop. Hij versiert er naar hartenlust op los, gebruikt een verrassend breed kleurenpalet van het Hamburgs Schnitgerorgel en gaat creatief met het notenmateriaal om. Al even indrukwekkend is het begeleidende cd-boekje met veel achtergrondinformatie en fraaie kleurenfoto's. Lang leve Böhm!

Dirk Luijmes, muziekredacteur NCRV radio, in NCRV-gids 2012-3.

Georg Böhm (1661-1733) is een Noord-Duits orgelcomponist die in Lüneburg werkzaam is geweest en waar we nog relatief weinig over weten. Hij leefde in een overgangperiode naar de meer galante muziek. Autografen van zijn werken zijn tot op heden nog niet gevonden en veel van zijn werken zijn in een klavecimbelachtige notatie door kopiisten overgeleverd.

Met deze sublieme uitgave plaatst Stef Tuinstra de componist Georg Böhm terecht in het volle daglicht. Tuinstra is niet over een nacht ijs gegaan en koppelt aan deze 3cd-box een zeer uitvoerig booklet van 222 pagina's waarin, naast veel fotomateriaal, info te vinden is over Böhm's biografie, het klavieroeuvre, de uitvoeringspraktijk, de composities met de integrale liedteksten en toelichting, de instrumenten en een korte biografie van de uitvoerder. Alle teksten zijn zowel in het Nederlands, het Duits, het Engels als in het Frans gesteld. Dank aan producent Okke Dijkhuizen voor deze nieuwe, zeer geslaagde uitgave.

Stef Tuinstra bespeelt op deze opname drie prachtige instrumenten: het Schnitger-orgel (1689-93) van de St. Jacobikirche te Hamburg, het Hinsz-orgel (1731) uit de Mariakerk te Zandweer (NL) en het Zell-klavecimbel (1728) uit het Museum für Kunst und Gewerbe te Hamburg.

Reeds eerder hebben we op opnames en live kunnen genieten van Tuinstra's bijzondere inventiviteit en creativiteit in het samenstellen van registercombinaties en de verdeling van de verschillende stemmen over de diverse klavieren. Deze opname bevestigt Tuinstra's reputatie op dit domein en overtuigt de luisteraar dat het Noord-Duits barokorgel als een afspiegeling van het barokorkest- en koor, de *Imitatio Instrumentorum* moet worden beschouwd. De registraties zijn eveneens in het booklet weergegeven.

De koraalpartita "Ach wie nichtig, ach wie flüchtig" is zowel in Hamburg als in Zandweer opgenomen zodat verschillende interpretatiemogelijkheden duidelijk worden gemaakt, naargelang het een uitvoering op een groot stadsorgel dan wel een ruim dorpsorgel in Hamburgse stijl betreft. Maar er is nog veel meer... Tuinstra benadert de partituur en de bijbehorende uitvoeringspraktijk niet streng wetenschappelijk maar eerder vanuit een improviserend idee: ontbrekende stemmen en akkoorden worden toegevoegd of aangevuld om de soms eerder schetsmatige overlevering van de partituur beter en overtuigender te doen klinken. Zo worden stukken die vanuit de partituur eerder weinig inhoud hebben, plots springlevend. Deze opname is voor mij zeker een van de revelaties van 2012. Welgemeende felicitaties!

Luc Bastiaens - Orgelkunst (B), oktober/november 2012

Naar aanleiding van:

Georg Böhm (1661-1733) - Keyboard Works

Stef Tuinstra - Organ & Klavichord

Schnitger-orgel (Jacobikirche Hamburg); Hinsz-orgel (Mariakerk Zandweer); Zell-klavecimbel (Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg).

DOCUMENT - DOC 1102

€ 35,- + € 2,50 verzendkosten (Europa € 3,95, wereld € 6,27)

IBAN-nummer: NL12 RABO | 01625 21 995

BK/SWIFT-code: RABO NL 2U

te bestellen: www.nnoa.nl, stuinstra@nnoa.nl